

У Београду, 6. 5. 2022.

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

**ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ МСР АНЕ БЈЕКИЋ
„Акустичка анализа вокала америчког енглеског у реализацији изворних говорника српског
језика“**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета Одлуком број 1463/1 на VI редовној седници одржаној 20. 4. 2022. године у саставу:

Ментор: др Биљана Чубровић, редовни професор, Филолошки факултет, Универзитет у Београду
Ужа научна област: Англистика, предмет Енглески језик
Датум избора у звање: 16. 5. 2018.

др Ана Батас, доцент, Филолошки факултет, Универзитет у Београду
Ужа научна област: Савремени српски језик
Датум избора у звање: 25. 5. 2021.

Др Татјана Пауновић, редовни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Ужа научна област: Англистичка лингвистика, предмети Фонетика и Енглески језик
Датум избора у звање: 31. 12. 2013.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Ана Бјекић је рођена 20. 2. 1984. године у Чачку, где је завршила ОШ „Свети Сава” и Гимназију. Школске 2003/2004. године уписала је студије Англистике на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, а дипломирала је 2008. године. Исте године почиње да ради у ОШ „Владислав Петковић Дис” у Чачку и на Високој школи техничких струкових студија на којој је била ангажована као сарадник у настави за предмете Енглески језик 1, Енглески језик 2 и Пословни енглески језик (до 2016. године).

Мастер студије завршила је 2011. године на Катедри за англистику Филолошког факултета у Београду одбравивши тезу под насловом ”Improving pronunciation skills of first-year college students”. Школске 2013/2014. уписала је докторске студије на Филолошком факултету у Београду. Од 2011. године је ангажована у Образовном центру „Свети Сава”. Тренутно је запослена у компанији Axis Translations and Technical Services.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

**Акустичка анализа вокала америчког енглеског у реализацији изворних говорника српског
језика**

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Ане Бјекић, обухвата 121 компјутерски штампану страницу, а подељена је на следећа поглавља: 1. Увод (стр. 1–2); 2. Дефинисање основних појмова (3–5); 3. Теоријски оквир (стр. 6–26); 4. Акустичка анализа вокала српског језика (стр. 27–56); 5. Акустичка анализа вокала америчког енглеског (стр. 57–71); 6. Компаративна анализа енглеских и српских вокала (стр. 72–101); 7. Дискусија (стр. 102–111); 8. Закључак (стр. 112–113); Литература (стр. 114–119) и Прилози (стр. 120–121). Следи биографска белешка о ауторки тезе, Изјава о ауторству, Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјава о коришћењу. Поглавља су систематично рашчлањена на велики број релевантних потпоглавља, чиме је структура рада додатно учвршћена, а читање рада олакшано. Списак литературе садржи 139 библиографских јединица. Дисертација у истраживачком делу садржи 55 графикана који приказују дисперзију вокала у вокалском простору, 43 табеле и 74 статистичке табеле изведене на основу статистичке анализе мешовитих ефеката. Дисертација садржи сажетак на српском и енглеском језику са одговарајућим кључним речима.

Ради бољег прегледа, дисертацију ћемо условно поделити на уводни део са теоријским делом и експериментални део.

Уводни део садржи следећа поглавља:

1.1. Предмет истраживања

Кандидаткиња Ана Бјекић дефинише предмет истраживања ове тезе истичући да ће истраживати вокалске реализације мушких говорника у српском и енглеском језику у оквирима теорије дисперзије. После анализе појединачних језика, следи поређење акустичких карактеристика вокала у два језика који су предмет истраживања ове тезе.

1.2. Циљ истраживања и истраживачка питања

Циљ ове докторске дисертације јесте да испита квалитет вокала српског и енглеског, као и да „пружи увид у то које су сличности и разлике у погледу вокалског квалитета и какви су односи између вокала унутар самих језика“ (стр. 1). Кандидаткиња се определила за поређење неизворних вокала њених говорника са акустичким карактеристикама вокала америчког енглеског, што даје оригиналност овом истраживању. Већина акустичких студија код нас бавила се британским енглеским.

Ауторка потом дефинише истраживачка питања (стр. 1-2):

1. Да ли дужина вокала у енглеском и српском језику утиче на квалитет вокала и да ли су кратки вокали централизованији у вокалском простору у односу на дуге вокале у ова два језика?

2. Да ли различито консонантско окружење (место артикулације) утиче на квалитет вокала у српском језику?

3. Да ли у варијетету шумадијско-војвођанског дијалекта којим говоре нашим испитаници из Чачка постоји већ примећена квалитативна разлика између вокала /a/, /e/ и /o/ под дугим и кратким акцентом у српском језику (Ivić i Lehiste 2002)?

4. Да ли у чачанском варијетету шумадијско-војвођанског дијалекта постоји већ примећена мања квалитативна разлика код вокала /i/ и /u/ (Čubrović 2016)?

5. Да ли је разлика у квалитету између дугих и кратких вокала већа у енглеском или српском језику?

6. Какав је однос енглеског вокала у *bat* и српских вокала /e/ и /a/?

7. Да ли је стапање задњих вокала енглеског језика (енг. low-back merger) карактеристично за изворне говорнике америчког енглеског присутно и код наших испитаника?

Из истраживачких питања се може закључити да се ауторка бави већим бројем питања, од којих је неколико сасвим иновативно (нпр. утицај места артикулација консонанта на претходни вокал у српском језику). Са друге стране, нека од питања већ су истраживана, али коначне одговоре на њих немамо кад се ради о усвајању вокала енглеског језика код изворних говорника српског језика.

1.3. Структура дисертације

У овом делу кандидаткиња даје сажет преглед поглавља која следе.

У поглављу означеним бројем 2 дате су основне дефиниције концепата који су предмет дисертације:

2.1. Дефиниција појма вокала

2.2. Положај и висина језика

2.3. Заобљеност усана

2.4. Вокалски простор

Од посебног значаја за тезу је концепт вокалског простора будући да се на њему заснива дескриптивна анализа акустичких вредности мерених вокала.

Теоријски оквир има следећа потпоглавља:

3.1. Типологија вокалских система и универзалије

3.2. Утицај различитог консонантског окружења на вокалски квалитет

3.3. Утицај дужине на квалитет вокала

3.4. Теорија дисперзије

У делу рада под насловом *Теоријски оквир* кандидаткиња концизно и прегледно представља теоријске концепте важне за спроведену анализу, као што су: (1) основни типолошки постулати везани за вокале и вокалске системе у језицима света у циљу бољег увида у системе енглеског и српског језика, и (2) основни фонетско-фонолошки постулати који се односе на сазнања у вези са утицајем дужине на квалитет вокала и утицајем места артикулације потоњег консонанта на вокалске форманте. На крају је дата одлична разрада оригиналног, тј. основног модела теорије дисперзије (Liljencrants i Lindblom 1972), као и све његове модификоване верзије. У овом делу дисертације дат је и свеобухватан преглед и резултати вокалских студија које су обављене у оквирима теорије дисперзије (независно од броја језика који су анализом обухваћени, припадности језика одређеној језичкој породици и броја вокала у вокалском инвентару анализираног језика.

Четврти део дисертације бави се акустичког анализом вокала српског језика. Чине га следећа потпоглавља:

4.1. Вокали српског језика

4.2. Утицај дужине на квалитет вокала у стандардном српском језику

4.3. Преглед акустичких вокалских истраживања стандардног српског језика

После уводног дела који даје свеобухватну анализу вокала српског језика из перспективе акустичке фонетике, ауторка даје опис експеримента 1, уз детаљан опис узорка (4.4.1) и методологије истраживања (4.4.2), а потом следе резултати експеримента (4.4.3). Управо је овај део централни део дисертације. Он се састоји од приказивања резултата истраживања, а кандидаткиња своје резултате излаже пратећи раније дефинисана истраживачка питања. У поглављу 4.4.3.1. говори се о утицају консонантског окружења на квалитет вокала у српском језику у лабијалном и короналном контексту, најпре код вокала под кратким акцентом а потом и код вокала под дугим акцентом. Дескриптивна анализа спектралних вредности дата је минуциозно и прецизно, након чега следи статистичка анализа мешовитих ефеката. Статистичком анализом потврђено је да место артикулације потоњег консонанта може бити статистички значајно код вокала /e, a, u/. У потпоглављу 4.4.3.2. разматра се утицај дужине на квалитет вокала стандардног српског језика. Ова тема је дуго била запостављена, а може бити веома значајна будући да су у енглеском језику овакве квалитативне разлике дистинктивне и да се тешко могу објаснити групама неизворних говорника, посебно ако се у њиховом матерњем језику квалитет дугих и кратких

вокала не разликује. По истом принципу, кандидаткиња излаже најпре резултате дескриптивне акустичке анализе који су представљени на тзв. графиконима Ф1-Ф2, а следе резултати статистичке анализе која је показала да код три вокала у српском језику, /i, e, a/, дужина утиче на вокалски квалитет. Овакав резултат је иновативан и може представљати одличну полазишну тачку за друге експериментална истраживања. Према нашим најбољим сазнањима, говор градског језгра Чачка није до сада био предмет интересовања лингвиста.

Наредни део дисертације је поглавље бр. 5 које доноси анализу вокала америчког енглеског и састоји се из следећих делова: 5.1. Дефиниција појма америчког енглеског; 5.2. Карактеристике вокалског система (монофтонга) америчког енглеског; 5.3. Преглед акустичких студија вокала америчког енглеског; 5.4. Експеримент 2. Свако поглавље има и припадајућа потпоглавља која олакшавају читање. Централни део поглавља 5 укључују опис узорка и методологију истраживања у експерименту којим се испитују вокали енглеског језика у продукцији изворних говорника српског. Поглавље 5.4.3. даје резултате експеримента, а они су изложени тако што су вокали груписани по фонетској сличности:

5.4.3.1. Високи предњи вокали /i/ и /i/

5.4.3.2. Високи задњи вокали /u/ и /u/

5.4.3.3. Предњи вокали /e/ и /æ/ и централни вокал /ɜ/

5.4.3.4. Задњи ниски вокали /ɔ/ и /a/

Компаративна анализа енглеских и српских вокала дата је у поглављу 6. Поређење вокала је извршено по групама вокала које су формиране на основу артикулаторне и акустичке сличности.

6.1. Компаративна анализа високих предњих /i/ и /i/ и српског /i/

6.2. Компаративна анализа високих задњих вокала /u/ и /u/ и српског /u/

6.3. Компаративна анализа високих предњих вокала /e/ и /æ/ и српског /e/

6.4. Компаративна анализа вокала /æ/ и српског /a/

6.5. Компаративна анализа централног вокала /ɜ/ и српског /a/

6.6. Компаративна анализа задњих ниских вокала /ɔ/ и /a/ и српског /o/

У наведеним потпоглављима дата је дескриптивна анализа, а потом у делу 6.7. и резултати статистичке анализе мешовитих ефеката (са статистичким табелама).

Поглавље 7 бави се дискусијом резултата добијених путем дескриптивне и статистичке анализе. Ауторка их у овом делу обједињује и објашњава поређење их са резултатима добијеним у литератури.

У закључку кандидаткиња резимира резултате и наводи импликације. Један од најзначајнијих закључака овог експерименталног истраживања јесте да су „резултати упоредне анализе вокалског система америчког енглеског и српског показали да вокали америчког енглеског заузимају већи вокалски простор у поређењу са вокалима српског језика“ (стр. 113). Ауторка такође указује на највеће разлике у вокалским инвентарима српског и америчког енглеског.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Ане Бјекић је савесно осмишљен рад, писан на основу одличног познавања релевантне литературе и способности да се постојећа истраживања критички анализирају те стога представља важан допринос англистичкој и србистичкој лингвистици.

Непосредан предмет истраживања овог рада је испитивање акустичких карактеристика вокала енглеског и српског језика који доноси нова сазнања у овом домену. Српски језик се посматра као J1, а код исте групе мушких говорника анализира се и продукција енглеских монофтонга, и то са становишта енглеског као J2.

У уводном делу ауторка је изложила предмет истраживања, поставила хипотезе и циљеве рада. Теоријски део рада даје свеобухватан и концизан преглед свих појмова неопходних за тумачење резултата, уз преглед релевантних теоријских постулата значајних за тему истраживања.

Ауторка је у уводном делу рада изложила своје хипотезе, као и детаљну методологију истраживања. Из овог излагања може се закључити да је тема осмишљена на релевантан начин, а будући да теза има и експериментални део могу се очекивати и релевантни и оригинални резултати.

Наредна два већа поглавља имају за предмет квантитативну анализу вокала српског језика и вокала енглеског језика. Експериментална истраживања су спроведена у складу са савременим кретањима у акустичкој фонетици као научној дисциплини.

У 4. поглављу ауторка на компетентан начин излаже резултате свог експеримента који је обухватио вокале српског језика. Резултати акустичких мерења анализирају се уз помоћ теорије дисперзије, једног од теоријских оквира који поуздано показује вокалски простор за све вокале српског језика, као и евентуална преклапања, уколико су присутна. Ауторка је акустичка мерења извршила према највишим стандардима акустичке фонетике, а резултате приказала помоћу графика Ф1-Ф2 који показују дисперзију вокала у вокалском простору. Једна од запостављених тема у србистичкој фонетици јесте и утицај потоњег консонанта (места артикулације) на вредности вокалских форманата обрађена је у оквиру истог дела дисертације. Резултати овог дела експеримента од посебне су важности за даља фонетска истраживања у српском научном контексту, а они указују на статистички значајне разлике код вокала /a, e, u/ у лабијалном и короналном окружењу.

Централни део експеримента о српским вокалимa у фокус ставља једну веома важну тему, а то је однос квантитета на квалитет вокала у овом језику. Резултати овог дела анализе указују на то да се спектралне карактеристике вокала у узорку који се анализира разликују код три вокала српског језика, и то /i, e, a/, док код задњих вокала то није случај. Оно што резултате експерименталне анализе чини поузданим јесте примена статистичке анализе мешовитих ефеката, као најсавременије методе која се користи у квантитативним лингвистичким истраживањима новијег датума. Посебно треба истаћи да је статистичком анализом потврђено да су највеће спектралне разлике уочене код вокала /e/ и да је он централизован кад је под кратким акцентом.

Експеримент 2 у фокусу има акустичку анализу неизворних вокала (монофтонга) енглеског језика. Будући да примат у новије време преузима варијетет америчког енглеског и у Србији, ова дисертација је са становишта вокалских вредности поменутог изговорног модела енглеског језика анализирала неизворне вокале у продукцији исте групе говорника као и у експерименту 1. Вокали су груписани по артикулаторној и акустичкој сличности како би се утврдила евентуална преклапања у вокалском простору. Таква преклапања могу да упућују на фонетску интерференцију српског на енглеске вокале. Акустичка анализа је спроведена прецизно и детаљно, а добијена акустичка мерења представљају одличну базу за проучавање изговорних карактеристика неизворних енглеских вокала.

У наредном делу тезе, под насловом „Компаративна анализа енглеских и српских вокала“ сумирани су резултати претходна два експеримента, а вокали ова два језика упоређени по групама које су формиране на основу артикулаторне сличности. Уочена је широка дисперзија неизворних вокала што је резултат делимичног усвајања вокалских вредности енглеског језика. Посебно је значајан део истраживања који се односи на усвајање парова високих напетих и опуштених вокала енглеског језика /i, ɪ, u, ʊ/. Статистичка анализа је показала да су разлике у квалитету између напетих и опуштених вокала значајне, што показује да су квалитативне разлике код енглеских вокала присутне у једној мери. Због недостатка узорка изворних говорника енглеског језика, не може се тврдити о ком нивоу усвојености је реч код експерименталне групе.

Закључчи експерименталног истраживања су многоструки и од велике важности за даља фонетска истраживања код нас.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Бјекић, А. и Б. Чубровић. 2021. Acoustic Characteristics of American English Monophthongs in Serbian EFL Speakers – A Case Study. *Philologia*, 19, 65-84.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација пружа компаративну анализу вокала српског и енглеског језика, и то у реализацији изворних говорника српског језика из једног градског језгра у централној Србији. Оригинално експериментално истраживање бави се спектралним карактеристикама вокала српског језика, посебно односом квалитета и квантитета вокала, као и могућим утицајем потоњег консонанта на вокалске форманте који му претходе. Анализом су обухваћени и монофтонзи енглеског језика у реализацији исте групе говорника са циљем да се упореде акустичке карактеристике вокала у два језика. Експериментално истраживање дало је иновативне и оригиналне резултате како у сфери фонетике српског језика, тако и у области усвајања енглеског као страног језика. Што се тиче дела о српском језику, истраживање је показало да дужина утиче на квалитет вокала у случају /i, e, a/. Вокали под кратким акцентом теже централизацији, што је и очекивано. Кад се говори о утицају места артикулације консонанта на вокалске форманте вокала који му претходи, резултати показују да потоњи дентални консонант утиче на квалитативне карактеристике вокала /e, a, u/ у српском језику.

Са друге стране, енглески вокали испитаника разликују се од оних у продукцији изворних говорника америчког енглеског. Основне разлике могу се описати на овај начин: „Поређењем наших резултата са референтним вредностима изворних говорника из литературе можемо запазити да се предњи вокали /i ɛ æ/ померају ка предњем делу вокалског простора код наших изворних испитаника. Вокал /u/ је нижи вокал када се сагледава параметар висине језике у поређењу са изворним говорницима, а вокали задњег реда /u ʊ/ имају тенденцију да се померају ка задњем делу вокалског простора“ (стр. 112).

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу “*Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*” и налаза у извештају из програма „iThenticate“, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације “**Акустичка анализа вокала америчког енглеског у реализацији изворних говорника српског језика**” аутора **Ане Бјекић**, констатујемо да утврђено подударане текста износи **9%**.

Овај степен подударности у складу је са Чланом 9. *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. „*Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*“, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

Кандидаткиња је резултате свог истраживања протумачила на релевантан и убедљив начин, а приказала прегледно и систематично, јасним и прецизним академским регистром.

IX ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да је у питању опсежно и детаљно истраживање чији су резултати иновативни и вредни за домен лингвистичке англистике, акустичке фонетике и усвајање енглеског као страног језика, са задовољством препоручујемо Већу да овај рад прихвати као докторску дисертацију, а кандидата позове на усмену одбрану пред следећом комисијом:

Комисија:

др Биљана Чубровић, редовни професор

др Ана Батас, доцент

др Татјана Пауновић, редовни професор